

mindent ki lehet magyarázni a reflex mozgásból, a mint ők magukat kifejezik. Miután az anyag, a *sensatio* és *perceptio* eszméjét béhatóan ugyan, de hallgatói nagyobb részére nézve igen is elvontan és részletesen elemezte. Schultz ur felolvasását egy nagyszerű peroratioval végezte be, melyet e néhány szóba vonok össze: Mi spiritualisták sokkal biztosabb lépésekkel járunk e homályos *mysteriumban*, mert mi minden dolog tetőzetéül egy szót teszünk, mely vizsgálódásainkban telvilágosit és vezérel, melyről a materialismus semmit sem akar tudni — e szót: Isten. — Ebből látja ön, hogy — miként fennebb mondám — Perraud és Schulz ur, a nélkül, hogy hallották volna egymást, több pontban találkoznak.

Januárban elhalt a francia irodalom egyik legtündöklőbb írója. Ez a véletlen halál nagy hatást tett politikai és irodalmi köreinkre, mert bár az illető egyike volt legjelesebb íróinknak, legszíkrazóbb zsmrnálistánk is volt; különben is *Voltaire unokájának* nevezték el. About Edmundot értem. Csak 57 éves volt s még sokat vártak egy ilyen gazdagon megáldott szellemtől. Legelsőbb műveinek egyike, a mely elsőrangú íróvá emelte: „*La Grèce contemporaine* (a mai Görögország) volt. Megunták volt már a romantismus izetlenségét s ime feléledett a XVIII. száz élénk, erőteljes zengzetes *stylusa*. Az irodalmi közönség fellelkesült Nem mondom, hogy ez a bámulat kissé el ne csábitotta volna az író saját értékének megítélésében. Bámulásraméltó felfogási és kiviteli könnyűséggel egymásra adta ki, *Vollat*, melyet több nyelvre lefordítottak, *Le roi des montagnes-t*, *Germaine-t*, stb. Minden műveiben bámulatos szellemi kincset tüntet fel. Szerencsétlenségére a XIX. *Siècle* czimü napilapot alapította és vezette, a mi egészen elfoglalta. Az akadémia tagjává is megválasztották, de meghalt, mielőtt hivatalosan beigtatták volna. Utolsó munkájának a czime: „*Egy dérék ember romanja*“; azt állitják, hogy önéletirat. Végre is sajnós, hogy nagy szellemi kincset költött el, a nélkül, hogy valósággal nagyszerű és maradandó munkát hagyott volna hátra.

CHARRAUD.

EGYHÁZI ÉLET.

Budapest, 1885. ápril 11.

Tisztelt szerkesztőség!

Utolsó levelem, mint látom, 1883. febr. 8-án kelt. Azóta sok fontos mozzanat történt itteni egyházközségünkben, melyeket más valószínűleg egyenként s külön-külön is leirt volna. Én ezt különféle okokból nem tettem. Most azonban, tekintve, hogy itteni egyház-

községünk, annak missiója és jövője iránt, a mint hiszem s a mint tények is bizonyítják, a legtöbb unitárius lélek érdeklődik — megpróbálom a gondnoki és lelkési évi jelentések alapján működésünkről, haladásunkról s kilátásainkról lehetőleg beszámolni.

A mi a vallásos életet s ennek külső gyakorlatát illeti — istentiszteletet, a tudvalevő okokból, havonként kétszer tartunk. A hallgatóság száma 30—50 közt váltakozik, néha 80—100 közt. Így például az utolsó husvétkor 52-en vettek urvacsorát, a kiken kívül még több mint 30 lélek volt jelen. A hallgatóságnak olykor fele részét a nem-unitáriusok teszik. Az unitáriusok közül — a férfiak hivatalban levén elfoglalva — a nőket illeti az elismerés a buzgó templomjárásért. A helyben lakó mintegy 60 férfi egyháztag közül csak 26 nős, s ezekből is csak 13-nak neje unitárius s husvétkor mégis 17-en vettek urvacsorát és az idegenekkel együtt 30-an lehettek. Női részről tehát több mint 100% jár templomba. Biznunk lehet a jövőben!

Hit- és erkölcsstani oktatásban részesült 9 gyermek helyben, 16 a vidéken, kiknek oktatásáról felhatalmazottak által lehetőleg gondoskodom.

A ny a k ö n y v i á l l a p o t. Anyakönyvre vezetett a múlt évben: keresztelési eset 13, épp annyi, mint az előző évben. Ezeknek csaknem fele része vidéken történt s más felekezetű papok által végzetett. Az általam végzetek közül ki kell emelnem a herceg Odescalchi Arthur és neje gróf Zichy Julia kis fiók keresztelését Sz.-Kiczón, hová múlt évi ápril havában kiutaztam és a hol a főméltóságú hercegi család több előkelő urak és hölgyek jelenlétében egy valóban szép és diszes keresztelési ünnepélyt rendezett, s ez által ismételtén bebizonyította, hogy szent vallásunk mellett nemcsak rendületlenül áll, hanem annak minél szélesebb körben elismerést, becsületet és tiszteletet szerezni óhajt. Mint tudom, a magas szép család körében Deák Miklós házi nevelő által gyakran tartatik unitárius istentisztelet.

Egy másik vidéki keresztelési eset volt Szokoly Viktor író és földbirtokos derék hitrokonunk családjában, Tinnyén, hová Jakab Elek afiával mentünk ki s hol a keresztelést szintén egy szép és diszes társaság jelenlétében végeztem.

A szíves magyar vendégszeretetet, melyben mindkét helyen részesültem, leírni nem próbálom; s csak azt említem még fel, hogy a vidéki lapok mindkét ünnepélyről melegen és őszinte elismeréssel emlékeztek meg s hogy az unitárius név és eszme ez által is terjesztetett.

E s k e t é s i e s e t anyakönyveztetett 1883-ban 7, 1884-ben 11. Egy esketést Torontálmegyében, Csávoson végeztem, hol ép a róm. kath. plebános fogadott vendégszerető házába, s honnan másnap István-király napján Szent-Istvánra átrándulva, szerencsés voltam jelen lehetni egy ünnepélyes diszebéden az ottani r. kath. plebános uri lakásán, számos helyi és vidéki világi és egyházi urak társaságában. A szívélyes s csaknem páratlan vendégszeretet, melyben részesültem,

egyike leend legkedvesebb emlékeimnek. — Egy másik eset volt Győrött, hol az unitárius és kath. jegyeseket az e végre készséggel átengedett ág. evang. templomban eskettem szép közönség előtt. Ide vonatkozólag ide iktatom a „Győri Hiradó“ közleményét: „Fényes esküvő volt e hó (novemb.) 6-án a lutheránus imaházban. Ez esküvő volt az első, mely városunkban az unitárius vallás szertartása szerint köttetett. Szombathy Fáni előnyösen ismert szép és kedves tanítónő s Vecsey Tivadar magas rangú központi vasuti hivatalnok tarták egybekelésüket. Násznagyok: Sátor Jenő kir. ügyész s Pitroff Rezső kir. törvényszéki bíró. — Az esketési szertartást a Budapestről feljött Derzsi Károly unitárius lelkész végezte, ki hathatós szónoklatával valóságos remekelt. Ki kell emelnünk Karsay püspökünk szivességét, ki legnagyobb készséggel engedte át az unitárius vallás szertartására a templomot, melylyel megmutatta, hogy nemcsak derék pap, de művelt lelkü férfiú is.“

Temetési eset anyakönyveztetett 1883-ban 6; 1884-ben 4. Az előbbiekből kettőt a vidéken temettem.

Az ily vidéki functioknak, valamint a magánjellegű lelkészi látogatásoknak is (melyeket évenként tenni szoktam) hatása kiszámíthatatlan; mert ha tényleges áttérések nem követik is, de ügyünknek, vallásunknak itt és amott újabb, meg újabb barátai, ismerőji s jóakaró pártfogói támadnak, mint ezt több helyt positive tapasztaltam.

Lélekszám. Az egyházközség ismert vagy legalább bejegyzett tagjainak száma, mely az alakuláskor 202 volt, a múlt év végig 370-re emelkedett. Az 1880-ki orsz. népszámlálás adatai szerint 590 unitárius volt akkor Magyarországon, melyeket községenként kijegyeztem. Ezek közül tehát már sokat nem fődözhetünk fel. Bizonyos azonban, hogy az említett lélekszám nagy részben hibás, a mennyiben az unitusok közül sokan unitáriusoknak számítatnak; s arra is tudok esetet, hogy r. katolikus férfi iratta magát unitáriusnak. — Áttérés utján a három év alatt 104 lélekkel szaporodtunk. Tőlünk visszatérésre csak egy eset volt.

A lelkészi hivatal munkálkodása jelzéseül legyen szabad fölemlítenem, hogy lelk. jkönyv száma 1883-ban 284, a múlt évben 507 volt, s hogy a két év alatt 787 részint hivatalos, részint félhivatalos levelet irtam egyházi érdekekben. Angol és amerikai afiaival az öszszeköttetés levelezés és évi tudósítások által szintén fentartatot.

Az Unitárius Kis Könyvtárból, mint tudva van, 15 füzet jelent meg. Hatása itt és amott már is érezhető. Erdélyi hitrokonaink is jobban pártolhatnák anyagilag és szellemileg is!

Vagyoni helyzetünk is szép haladást mutat. A templom- és lelkészi alap, mely az alakuláskor 5—6 ezer frtot tett, ma már több mint 17 ezer frt. A gróf Teleki Miklósné s legújabbán Incze Mihály nemes hitrokonaink által nagylelkűen tett 1000 frtos adományok mellett ez alap emelkedését nagyban elősegítette a gyűjtőkönyvecskéik utján eszközölt gyűjtés. A gyűjtés ily módjának eszméjét dr. Székely Ferencz lankadatlan buzgóságu hitrokonunk találta

fel s közös erővel megvalósítottuk. A gyűjtés eredményében is, a többek közt, övé a főérdem, mert egymaga több, mint ezer forintot szerzett ez uton.

A lelkészi és állandó kepe-alapunk közel 3000 frtot tesz. Összes pénz- és ingóvagyon-értékünk a mult év végén 20,350 frt 37 krt tett. Van-e, kinek lelke nem örvend; van-e, a ki nem lelkesül; van-e, a ki nem kész áldozatot hozni újra meg újra mindaddig, míg a szükségelt 60—70 ezer forint összehordva, s a templom Magyarország szívében az egyetlen Isten tiszteletére fölépítve és fölszentelve lesz!?

Az önként felajánlott évi kepe 151 aláírotól 1250 frt. Van-e párja a hazában?! Mondhatja-e valaki, hogy a budapesti unitárius egyházközség tagjai nem elsők az áldozatban!?

A főváros által páratlan nagylelkűséggel adományozott templomhely értéke csaknem megkétszereződött, jelenleg 66 ezer forint.

A j á n d é k o z á s a pénzbelieken kívül is történt. Ilyen Bük László urtól 12 drb könyv. Telkes Simon és neje új hitrokonainktól egy több mint 200 frt értékű gyönyörti kehely, melyről a Magvetőben már volt emlékezés.

Pár nappal ezelőtt egy nem-unitárius s nevét nyilvánosságra hozatni nem óhajtó ifju barátunktól egy levelet kaptam, mely egyebek közt így hangzik: „A jótékonytságot ki-ki tehetségéhez képest eszközli; tehát én is oly módhoz fordultam, a mely által szerény fizetésemből tisztességes megélhetésem kockáztatva nincsen . . . elhatároztam magamat, hogy az unitárius egyház javára $\frac{1}{4}$ évenkénti díjfizetés mellett csekély 100 frtnyi összeget biztosítsak, mely 15 év múlva válik esedékessé. Ezen biztosításból kifolyólag bármikor bekövetkező halálom esetén újból 100 frt lesz fizetendő a kötvény „előmutatójának“, vagyis a budapesti unitárius egyháznak. Tehát minden körülmények között 200 frt fog az egyház pénztárába befolyni. A midőn a . . . számú kötvényt a tiszt. urhoz átteszem, fogadja az egyház — általa szabadon rendelkező czélokra — e csekélységet oly szívesen, a mely tiszta szívből én azt adom.“ — Van-e, kinek szíve meg nem dobban!? Van-e, a ki kételkedik jövőnk és életünk felett!? Van-e, ki nem látja, hogy megáld min ket az Isten, a mi Istenünk!? Vajha százak követnék e nemes tettet!

Építkezési terveinkről, hódmezővásárhelyi leány-egyházközségünkéről, hol már 190 unitárius van, majd egy más alkalommal.

Derzsi Károly.

GYÖNGYMONDATOK.

(Ujkori íróktól.)

Alkotmány.

Ne legyen egyén a nemzetben, a ki választó, vagy választott, képviselő, vagy képviselt ne legyen. *Mirabeau*.

Egy nagy élőfa befed árnyékával egy széles tért, mély gyökerei messze terjednek és átfonódnak az örök szirtokon; kiirtására fel kell forgatni a földet. Ez a képe az alkotmányos országnak! *Mirabeau* (mondotta a királynak),

Az ember szabaddá született; a legjobb kormány az, mely lehetőleg leginkább megtartja minden halandónak ezen természet adományát. *Voltaire*.

Akarod-e, hogy a népek megszűnjenek forradalmiak lenni? lép-jél fel bátran az újítás terére; hagyj fel nyíltan mindenkorra azon végzetes tannal, mely a kormány-érdekeket a társadalméitól elkülö-níti. *Girardin Emil*.

Nem a szövetséges hatalmak buktattak meg engemet, hanem az én bűneim a szabadság eszméjével szemben! I-ső *Napoleon*. (mondotta *Constant Bénéminn*nak, államtudósnak; de már késő volt eszméleti nyilatkozata.)

Állam.

Az államszerkezetben legüdvösebb, ha van irott törvény, mely az államélet alapföltételeit határozottan kimondja és megállítja. *Pölitz*.

A monarchiák végzete az, hogy jóllétük egyetlenegy ember jellemétől függ. *Voltaire*.

A ki egy tisztán monarchiai államban valamely erényes tényre igyekeznék, azt egy szabad államban árulónak tekintenék; és így ugyanazon tények bűnök vagy erények, hely és idő szerint. *Voltaire*.

Az állam nem volna szegény, ha annyi piócza nem szinná az ország zsirját. *Schiller*.

Ha a politikai testület igen kicsiny, annyi, mint történet játéka; könnyen eltapodtatik, gunytárgyává lesz; ha igen nagy, akkor erőszakos, bosszus, zsarnok, mást háborgat, gyilkol, a jogokat eltapodja, az érdemet homályban hagyja, a gonosztevőket jutalmazza, hazud, rettent, stb. Nagy politikai testületek szülik az általános jogtalan kiváltságokat. *Rousseau*.

A köztársaságok fényüzéssel végződnek, a monarchiák szegénységgel. *Montesquieu*.

Az ország előtt még egy koldus se különbös. *Gr. Szécheny István*.

A legbizalmasb nyilatkozati lépések is hatalmas államok kö-